

KAWASAN PERDAGANGAN BEBAS DI MELAKA: SATU TINJAUAN RINGKAS

Ishak Shari & Toh Kin Woon

Sinopsis

Makalah ini, yang cuba mengkaji keadaan sosio-ekonomi pekerja-pekerja di beberapa buah firma elektronik di sebuah Kawasan Perdagangan Bebas (Batu Berendam, Melaka), mendapati bahawa sebahagian besar daripada pekerja-pekerja ini adalah terdiri daripada wanita-wanita Melayu yang muda yang pernah menerima sedikit sebanyak pendidikan menengah. Ramai di antara mereka, yang berasal dari kawasan desa, menerima gaji yang rendah dan tinggal di rumah-rumah yang sesak. Ciri-ciri kewanitaan mereka dieksplotasi agar sifat lemah-lembut mereka dapat dikekalkan. Dengan cara demikian, mereka dapat dikawal dengan lebih mudah lagi. Kaedah kerja mereka tidak begitu memuaskan: kompensasi untuk kerja lebih masa tidak memadai dan penyediaan kawalan keselamatan tidak mencukupi. Lantaran tingkat-tingkat guna-tenaga adalah ditentukan oleh keadaan ekonomi dunia yang sering turun-naik maka tidak wujud keselamatan pekerjaan di kalangan pekerja-pekerja itu.

Synopsis

This study, which looks into the socio-economic conditions of workers in several electronic firms in a Free Trade Zone (Batu Berendam, Malacca), found that the bulk of these workers are young Malay females who have received some secondary education. Many of them who, hailed from rural areas, receive low wages and live in crammed houses. Their feminine characteristics are often exploited with a view to maintaining their passive nature, thus making them more amenable to control. Conditions of work are not entirely satisfactory with inadequate compensation for overtime work and inadequate provisions for industrial safety. There is no job security since levels of employment are determined by fluctuating world economic conditions.

Pengenalan

Selepas mencapai kemerdekaan pada tahun 1957, Semenanjung Malaysia — seperti kebanyakan negara-negara sedang membangun (NSM) yang lain — telah berusaha membangunkan sektor perindustrian dengan tujuan untuk mengatasi masalah-masalah yang diwarisinya dari zaman penjajahan. Antara masalah-masalah ini termasuklah masalah prngantungan ekonomi Semenanjung Malaysia ke

atas pengeluaran dan eksport beberapa bahan mentah (seperti getah dan bijih timah), pergantungannya ke atas barang impot dan penguasaan ekonomi oleh modal asing.

Selain dari usaha mempelbagaikan kegiatan pertanian, pihak pemerintah juga menganggap perindustrian sebagai satu jalan untuk membina satu struktur ekonomi yang kukuh. Pihak pemerintah berharap bahawa usaha ke arah ini akan dapat menjimatkan pertukaran asing, mewujudkan banyak pekerjaan baru dan mengurangkan pemilikan dan penguasaan modal asing ke atas ekonomi negara. Oleh itu, pada tahun-tahun 60an pihak pemerintah telah memajukan proses perindustrian di negara ini. Seperti juga kebanyakan NSM yang lain, strategi perindustrian yang dilaksanakan pada masa itu ialah menggalakkan penubuhan industri-industri penggantian-impot.

Memang tidak dapat dinafikan bahawa proses perindustrian dalam tahun-tahun 60an itu adalah agak pesat. Malah, jika dibandingkan dengan pengeluaran sektor-sektor lain, pengeluaran sektor perindustrian telah mencatat kadar pertumbuhan yang terpesat sekali. Dalam tempoh 1959 — 1968, kadar pertumbuhan purata pengeluaran sektor itu ialah 17.4%. Keadaan ini telah membolehkan sektor perindustrian meningkatkan sumbangannya kepada Keluaran Dalam Negeri Kasar dari 8.5% pada tahun 1960 kepada 12.7% pada tahun 1968. Bilangan pekerja yang terlibat dalam sektor ini bertambah dari 135,700 (atau 6.4% dari jumlah tenaga kerja) pada tahun 1957 kepada 214,800 (iaitu 9.1% dari tenaga kerja) pada tahun 1967-68 (David Lim, 1963).

Namun demikian, hasil beberapa kajian telah menunjukkan bahawa strategi perindustrian itu telah menemui berbagai masalah dan halangan. Pada penghujung dekad 60an, banyak daripada matlamatnya telah tidak tercapai sepenuhnya. Akibatnya, masalah-masalah ekonomi yang diwarisi dari zaman penjajahan masih berterusan walaupun bentuk setengah dari masalah itu telah berubah sedikit. Sebagai contoh, penggantungan ekonomi ke atas hasil bahan eksport masih berterusan walaupun jenis bahan mentah yang dieksport telah bertambah. Perindustrian dalam tahun 60an juga tidak mengurangkan penggantungan ekonomi kita ke atas barang impot; yang berubah hanyalah jenis barang, iaitu dari penggantungan ke atas impot barang-barang pengguna kepada impot barang-barang modal dan separuh-siap. Oleh itu, penjimatan pertukaran asing yang diharapkan telah tidak tercapai (Jomo K. S, 1977).

Proses perindustrian di Semenanjung Malaysia pada tahun-tahun 60an juga gagal untuk mengatasi masalah pengangguran, terutama

di kalangan golongan belia. Menurut angka rasmi kerajaan, kadar pengangguran telah meningkat dari 6% pada tahun 1960 kepada 8% pada 1970 (Kerajaan Malaysia, 1976). Ini adalah kerana kebanyakan industri yang didirikan adalah industri yang menggunakan banyak modal dan kurang tenaga kerja (McTaggart, 1972).

Terdapat juga bukti-bukti yang menunjukkan bahawa strategi perindustrian yang dilaksanakan itu, yang memerlukan langkah-langkah perlindungan untuk industri-industri yang baru ditubuhkan, telah menguntungkan para pemodal dan membebaskan para pengguna (C. B. Edwards, 1975). Di samping itu, para perancang ekonomi negara juga mendapati prospek untuk meneruskan strategi perindustrian penggantian impot ini adalah amat terbatas kerana "kecilnya" pasaran tempatan.

Berhadapan dengan keadaan ini, pihak pemerintah telah mengubah strateginya pada penghujung tahun 60an dengan melaksanakan pula strategi perindustrian yang menumpukan kepada pengeluaran barang pembuatan untuk diekspot, iaitu apa yang dikenali sebagai strategi perindustrian bertujuan ekspot (PBE). Adalah penting dinyatakan di sini bahawa perubahan kepada strategi baru ini adalah sesuai dengan kehendak negara-negara maju dan selaras pula dengan pengkhususan kerja pada peringkat antarabangsa yang baru. Pada masa itu, struktur pengeluaran dalam sistem kapitalis dunia telah semakin bersifat antarabangsa. Menurut satu anggaran, dalam struktur yang wujud pada masa itu, 30% dari jumlah perdagangan antarabangsa adalah di antara cawangan-cawangan syarikat antarabangsa (Lim Mah Hui, 1980). Oleh kerana penguasaan dan pengawalan mereka di atas teknologi, kewangan dan pasaran, syarikat-syarikat antarabangsa ini telah dapat mewujudkan pengkhususan pada peringkat yang lebih tinggi dalam proses pengeluaran barang-barang termoden di negara asal mereka. Dalam keadaan demikian, mereka telah dapat memindahkan kerja pengeluaran barang-barang yang memerlukan banyak buruh ke NSM di mana kadar upah buruh adalah jauh lebih murah. Dengan berbuat demikian, syarikat-syarikat itu dapat mengurangkan kos pengeluaran dan menaikkan keuntungan.

Sebagaimana yang telah dinyatakan di atas tadi, langkah awal dalam perubahan ke arah strategi PBE telah diambil oleh pemerintah negeri ini pada penghujung tahun-tahun 60an. Pada tahun 1968, Akta Penggalakan Pelaburan telah diluluskan. Akta ini telah memainkan peranan yang aktif dalam menggalakkan penubuhan industri-industri yang mengeluarkan barang-barang pembuatan untuk diekspot dengan memberi berbagai-bagai kemudahan fiskal dan

keuangan. Akta tersebut telah dipinda pada tahun 1971. Berbagai galakan baru diperkenalkan untuk menggalakkan penubuhan industri-industri yang menggunakan banyak tenaga buruh.

Tetapi terdapat juga pandangan lain yang bertentangan dengan pandangan di atas. Andre Gunder Frank (1977), misalnya, menifatkan strategi perindustrian tersebut sebagai satu strategi yang merugikan NSM dan mengakibatkan eksploitasi yang berlebihan ke atas buruh kurang mahir di negara-negara tersebut. Otto Kreye (1977) pula terus terang mengkritik strategi PBE kerana ia mempunyai kecenderungan yang kuat untuk mewujudkan corak pembangunan yang tidak seimbang. Subrahmaniam dan Mohanan Pillai (1978) berpendapat bahawa KPB merupakan satu cawangan ekonomi asing dan dengan itu NSM mudah dipengaruhi oleh kuasa luar.

Salah satu aspek penting dalam menjayakan strategi PBE di negara ini ialah penubuhan Kawasan Perdagangan Bebas (KPB) di beberapa negeri di Semenanjung Malaysia. Seperti di NSM yang lain, KPB di Malaysia adalah kawasan berpagar yang letaknya berdekatan dengan pengkalan masuk antarabangsa. Ini adalah untuk memberi kemudahan-kemudahan mengimpot bahan-bahan mentah ataupun keluaran yang separuh siap tanpa dikenakan apa-apa cukai. Selepas memproses dan memasang barang-barang itu, hasilnya diekspot semula tanpa dikenakan cukai juga.

Menurut pakar-pakar yang menyokong strategi PBE, penubuhan KPB adalah penting untuk membawa NSM ke dunia perindustrian. Menurut mereka lagi, penubuhan KPB akan dapat mencapai tiga matlamat utama iaitu: (a) menggalakkan ekspot untuk memperolehi pertukaran asing, (b) mewujudkan peluang-peluang pekerjaan untuk tenaga buruh dan (c) mempercepatkan pemindahan kemahiran dan teknologi kepada negara ini (Keesing, 1967; Tore, 1975).

Pandangan yang berbeza mengenai kesan strategi PBE ini telah mencetuskan beberapa kajian tentang KPB di Asia, terutamanya di Malaysia yang telah "menjadi kawasan yang terpenting untuk firma-firma *semiconductor* sejak tahun 1974" (UNCTAD, 1975). Artikel ini merupakan satu lagi persembahan hasil kajian kemajuan dan kesan KPB di Semenanjung Malaysia dengan memberi tumpuan kepada perkembangannya di negeri Melaka. Bahagian pertama artikel ini akan membincangkan serba sedikit tentang kemajuan KPB di Semenanjung Malaysia sehingga awal tahun 80an. Bahagian kedua pula akan mengkaji perkembangan perindustrian dan KPB di Melaka, manakala bahagian ketiga akan membentangkan hasil satu tinjauan sampel mengenai keadaan pekerja di KPB Batu Berendam, Melaka.

Tinjauan ini bertujuan untuk melihat latarbelakang, keadaan kerja dan keadaan sosial para pekerja itu. Artikel ini akan diakhiri dengan satu penilaian kritis tentang KPB, khususnya tentang sejauh mana telah berjaya mencapai matlamat yang dinyatakan oleh penyokong-penyokongnya.

Bahagian I

KPB Di Semenanjung Malaysia

KPB yang pertama di negara ini telah ditubuhkan di Bayan Lepas, Pulau Pinang pada tahun 1972. Pada akhir tahun 1980, terdapat 8 KPB di Semenanjung Malaysia yang menduduki kawasan seluas 343 hektar. Kesemua KPB ini terletak di Pantai Barat Semenanjung Malaysia — tiga di Pulau Pinang (di Bayan Lepas, Prai dan Dermaga Prai), tiga di Selangor (Sg. Way, Ulu Kelang dan Teluk Panglima Garang) dan dua di Melaka (Tg. Kling dan Batu Berendam). Selepas tarikh itu, tiga KPB yang baru telah ditubuhkan, iaitu dua di Johor (Senai dan Pasir Gudang) dan satu di Pulau Pinang (Pulau Jerjak). Di samping itu, pihak pemerintah telah merancang untuk menubuhkan tiga lagi KPB iaitu di Kulim (Kedah), Pengkalan Chepa (Kelantan) dan Gebeng (Pahang) (Kerajaan Malaysia, 1980). Hal penubuhan kesemua KPB di Malaysia adalah tertakluk kepada Akta Kawasan Perdagangan Bebas (Pengilang), 1972.

Untuk menggalakkan penubuhan KPB ini, pihak pemerintah telah memberi berbagai galakan dan menyediakan berbagai kemudahan. Industri-industri di KPB, sama ada ia merupakan industri usahasama di antara syarikat-syarikat asing dengan pemodal tempatan ataupun tidak, diberi keistimewaan seperti: (a) pengecualian penuh atau separuh dari undang-undang dan peraturan-peraturan berkenaan, (b) pengecualian cukai (termasuk pengecualian cukai syarikat sebanyak 40% dan cukai pembangunan sebanyak 5% untuk industri-industri bertujuan eksport dan bertaraf printis; dan industri-industri bertujuan eksport boleh mendapat pengecualian sampai 10 tahun); (c) tiada sekatan kepada pengaliran keluar keuntungan (d) tiada sekatan ke atas jumlah impot; (e) kadar sewa dan bayaran kemudahan-kemudahan awam lain adalah rendah, dan (f) penyediaan tenaga pekerja yang murah bersama dengan undang-undang melarang mogok. Di samping itu, agensi-agensi kerajaan (seperti Perbadanan Kemajuan Negeri, Lembaga Kemajuan Perindustrian Malaysia) juga ditugaskan supaya menyediakan tanah, bangunan-bangunan, kilang, bekalan elektrik, air dan lain-lain kemudahan untuk industri-industri di KPB.

Penubuhan sesebuah firma di mana-mana KPB di Semenanjung Malaysia memerlukan firma-firma berkenaan memenuhi syarat yang ditetapkan iaitu 90% atau lebih dari keluarannya haruslah diekspot ke luar negeri. Di antara industri-industri yang selalunya dapat memenuhi syarat tersebut termasuk pembuat barang-barang elektronik, alat-alat mesin, alat-alat sains, barang-barang fotografi dan optik, barang-barang getah dan pakaian.

Pada asasnya, terdapat dua jenis industri di KPB di negara ini. Jenis pertama merupakan cawangan-cawangan syarikat antarabangsa yang hanya menjalankan kerja memasang barang-barang. Sebilangan besar dari pekerja-pekerja mereka terdiri daripada kaum wanita. Kesemua (atau sebahagian besar) bahan mentah mereka diimpot dan kesemua hasil keluaran mereka diekspot balik kepada syarikat induknya. Pengawasan kerja di firma-firma ini selalunya dilakukan oleh pengurus asing dan semua keputusan penting dibuat oleh syarikat induk.

Syarikat-syarikat dalam kumpulan kedua mempunyai kilang yang lengkap dan bersepadu dan menghasilkan barang siap. Walaupun kebanyakan syarikat jenis ini merupakan cawangan syarikat asing, tetapi terdapat juga syarikat usaha sama antara modal asing dan tempatan. Bahan mentah kegunaan syarikat-syarikat ini juga diimpot manakala keluaran-keluaran mereka diekspot ke seluruh dunia.

Pada awal tahun 80an, bilangan pekerja di kesemua KPB di Semenanjung Malaysia dianggarkan berjumlah kira-kira 70,000 orang (lihat Jadual 1). Sebahagian besar daripada mereka terdiri daripada pekerja-pekerja wanita. Sebagai contoh, kira-kira 70% daripada sejumlah 38,434 orang pekerja yang bekerja di KPB di Pulau Pinang dan Seberang Prai pada awal tahun 1982 adalah pekerja wanita. Ini adalah disebabkan oleh terdapatnya banyak kilang-kilang elektronik yang banyak menggunakan tenaga pekerja-pekerja wanita.

Harus juga dinyatakan di sini bahawa jumlah pekerjaan yang diwujudkan di KPB mengalami keadaan turun naik bergantung kepada keadaan ekonomi dunia. Selalunya, apabila berlaku kemerosotan ekonomi, kilang-kilang di KPB akan memberhentikan sebahagian daripada tenaga kerja mereka. Di samping itu ada juga pekerja yang kehilangan pekerjaan akibat penutupan beberapa kilang. Contoh yang nyata ialah pembuangan ramai pekerja di KPB pada tahun 1974 dan 1982/3.

Jadual 1 juga menunjukkan jumlah firma serta jumlah modal dibayar di KPB di Semenanjung Malaysia pada bulan Jun 1980. Dari Jadual ini kita dapati bahawa sebahagian besar (64%) daripada kilang-

kilang yang didirikan di KPB di Semenanjung Malaysia terdapat di KPB Bayan Lepas dan Sungai Way.

Jadual 1
Jumlah Pekerja, Bilangan Firma dan Jumlah Modal
dibayar di KPB, Semenanjung Malaysia

Nama KPB	Jumlah Pekerja	Bilangan Firma ¹	Jumlah Modal Dibayar (\$'100)
1. Bayan Lepas	30,215 ²	31	72,418
2. Prai	5,006 ²	7	137,750
3. Dermaga Prai	2,635 ²	1	20,000
4. Pulau Jerjak	578 ²	1	7,346
5. Sg. Way/Subang	16,000 ³	16	59,889
6. Ulu Klang	6,000 ³	4	19,025
7. Telok Panglima Garang	2,000 ³	3	18,000
8. Batu Berendam	7,200 ²	7	11,810
9. Tanjung Kling	1,090 ³	2	5,961
10. Senai	161 ³	1	8,000

Nota:

1. Data pada Jan 1980
2. Data pada penghujung 1981
3. Data pada penghujung 1979

Jadual 2 pula menunjukkan jumlah impot dan eksport yang dilakukan oleh firma-firma dalam KPB di Semenanjung Malaysia dalam tempoh lima tahun (1974-79). Dari jadual ini didapati bahawa dalam tahun 1974 dan 1976, firma-firma dalam KPB telah mengimpot lebih dari yang mereka eksport dan hal ini telah mengakibatkan negara ini kehilangan pertukaran asing. Keadaan demikian berlaku mungkin disebabkan oleh:

- (a) firma-firma mengimpot dengan banyak barang modal (seperti mesin) untuk kilang-kilang mereka pada peringkat awal kegiatan mereka, dan
- (b) amalan "penentuan harga berpindah" oleh firma-firma di mana mereka memindahkan keuntungan dari satu cawangan di sebuah negeri ke cawangan di negeri lain dengan tujuan memaksimumkan keuntungan mereka.

Jadual 2
Jumlah Impot dan Ekspot Firma dalam KPB,
Semenanjung Malaysia, 1974-79

Tahun	Impot (\$ juta)	Ekspot (\$ juta)	Imbangan Perdagangan (\$ juta)
1974	558.2	468.3	- 89.9
1975	620.3	658.8	38.5
1976	750.1	704.7	- 45.4
1977	770.4	802.9	32.5
1978	1290.6	1385.5	94.7
1979	1817.0	1918.3	101.3
Jumlah	3989.6	4020.0	30.4

Walaupun jumlah ekspot telah melebihi nilai impot pada tahun-tahun selepas 1977, tetapi kita harus berhati-hati dengan kesimpulan kita kerana banyak kos — seperti pembinaan infrastruktur, pengecualian cukai, kemudahan menghantar balik keuntungan tanpa sekatan — belum diambil kira. Sekiranya kesemua ini diberi perhitungan, mungkin faedah yang didapati adalah amat kecil sekali.

Bahagian II

KPB di Melaka

Sejak tahun 1970, perkembangan sektor perindustrian di sekeliling bandar Melaka adalah agak pesat jika dibandingkan dengan apa yang berlaku di bandar-bandar lain yang sama besar dengannya. Pada tahun 1970, hanya terdapat kira-kira 3,100 orang pekerja dalam industri pembuatan. Tetapi, pada tahun 1978, bilangan pekerja dalam sektor ini telah bertambah kepada 12,500 orang. Keadaan ini berlaku akibat penubuhan kilang-kilang baru di beberapa buah kawasan perindustrian, terutama dalam tahun 1974-75 (Naerssen, 1980)

Satu dorongan utama memajukan proses perindustrian di Melaka ialah pengunduran tentera komanwel dari Pusat Latihan Terendak. Pengunduran mereka telah mengakibatkan ramai pekerja kehilangan pekerjaan dan menjejaskan pendapatan para peniaga dan pengusaha perkhidmatan. Dengan itu selepas tentera Komanwel berundur pada tahun 1970, bilangan penganggur telah meningkat dengan pesat sekali dan pada satu ketika kadar pengangguran di Melaka telah meningkat kepada 25% (Naerssen, 1980). Untuk mencari jalan keluar dari

masalah ini, dan sebagai lanjutan kepada rancangan perindustrian di negeri itu, Kerajaan Negeri Melaka telah menubuhkan beberapa kawasan perindustrian dengan tujuan untuk menarik pemodal-pemodal, termasuk pemodal asing, melabur di negeri itu.

Perbadanan Kemajuan Negeri Melaka (PKNM) telah memperuntukkan tujuh kawasan untuk dijadikan kawasan perindustrian. Lima daripada kawasan ini terletak berhampiran dengan bandar Melaka. Dua daripadanya telah diberi status KPB: satu di Tg. Kling dan satu lagi di Batu Berendam. Semasa penubuhannya, kedua-dua KPB ini merupakan satu-satunya KPB yang ditubuhkan di luar Pulau Pinang dan Lembah Klang.

Pada pertengahan 1978, sebanyak 24 kilang telahpun menjalankan kegiatan mereka di kedua-dua kawasan perindustrian ini dengan melibatkan tenaga kerja seramai 9,380 orang dan pelaburan dalam modal tetap sebanyak \$104.5 juta. Perkembangan kawasan-kawasan perindustrian di Melaka jelas menggambarkan usaha kerajaan negeri melaksanakan dasar PBE dengan bantuan modal asing. Firma-firma yang dikuasai oleh modal asing bernilai kira-kira 90% daripada jumlah kesemua pelaburan dan menyediakan kira-kira 70% daripada jumlah pekerjaan (Naerssen, 1980)

Perkembangan perindustrian di Melaka juga memperlihatkan peranan penting yang dimainkan oleh KPB, terutama KPB Batu Berendam. Firma-firma di kedua KPB itu menyumbangkan kira-kira 45% daripada jumlah kesemua pelaburan dan menyediakan hampir 70% dari jumlah pekerjaan yang telah diwujudkan di kawasan-kawasan perindustrian di Melaka.

Pada mulanya terdapat 12 kilang di KPB Melaka tetapi dalam tahun-tahun berikutnya 3 buah kilang iaitu 2 di KPB Tanjung Kling dan satu lagi KPB Batu Berendam, telah ditutup. Sementara KPB di Tg. Kling mempunyai 3 buah kilang (sebuah kilang kasut, sebuah kilang pakaian dan sebuah kilang yang mengeluarkan jarum, pin dsb.), KPB Batu Berendam mengandungi 7 buah firma yang terlibat dalam industri-industri ringan seperti kilang elektronik yang memerlukan banyak tenaga buruh. Ini adalah disebabkan oleh kedudukan lapangan terbang yang berhampiran untuk membolehkan firma-firma di KPB ini mengimport bahan dan mengekspot barang keluaran mereka melalui udara.

Di antara firma-firma yang didirikan di KPB Batu Berendam terdapat cawangan-cawangan syarikat antarabangsa yang terkemuka seperti *National Semiconductors* (NS Elektronik) dan Siemen. Kedua-dua syarikat ini masing-masing mempunyai kira-kira 3,000 orang

pekerja dan merupakan syarikat-syarikat yang terbesar di kawasan perindustrian di Melaka. Data asas mengenai syarikat-syarikat yang ada di KPB Batu Berendam terdapat dalam Jadual 3.

Hasil dari satu kajian (Naerssen, 1980) menunjukkan bahawa tiga sebab utama yang mendorong firma-firma dalam kedua KPB di Melaka memilih kawasan-kawasan tersebut ialah:

- (a) kadar upah yang lebih rendah,
- (b) galakan dan layanan yang baik diberi oleh agensi kerajaan seperti Lembaga Kemajuan Perindustrian Malaysia dan Perbadanan Kemajuan Negeri Melaka; dan
- (c) kos penyewaan tanah yang lebih murah.

Berbanding dengan beberapa negeri kecil lain di Semenanjung Malaysia, kerajaan negeri Melaka boleh dikatakan telah mencapai kejayaan dalam usahanya menarik minat pelabur asing datang melabur di negeri itu. Satu faktor penting yang membolehkan kerajaan negeri mencapai kejayaan itu ialah wujudnya dua KPB di negeri itu. Tetapi, satu soalan yang timbul ialah sejauh mana kerajaan negeri itu telah berjaya membawa rahmat kepada kaum pekerja negeri Melaka? Untuk menjawab soalan ini kita haruslah meninjau beberapa perkara. Salah satu daripadanya ialah keadaan pekerjaan di KPB di negeri itu. Perkara ini akan ditinjau dalam bahagian berikutnya yang merupakan laporan hasil satu tinjauan sampel ke atas 287 orang pekerja di KPB Batu Berendam.

Bahagian III

Prestasi KPB Batu Berendam, Melaka

Tinjauan sampel ini telah dijalankan selama 4 minggu dalam bulan November 1981. Rancangan awal penyelidikan ini menetapkan bahawa seramai 300 pekerja di KPB ini harus ditemu soal. Tetapi, oleh kerana beberapa sebab tertentu, hanya maklumat-maklumat yang diperolehi dari 287 orang pekerja sahaja yang dapat dilaporkan.

Pemilihan pekerja-pekerja untuk ditemu soal telah dilakukan secara rambang. Pada peringkat permulaan, penemusoal telah pergi ke beberapa kawasan perumahan di sekitar bandar Melaka yang diketahui mempunyai penghuni-penghuni yang bekerja di KPB Batu Berendam untuk menemusoal para pekerja. Selepas itu, dengan pertolongan pekerja-pekerja ini, penemusoal telah berjaya mengesan pekerja-pekerja lain yang dapat dimasukkan ke dalam sampel. Pengkaji terpaksa berbuat demikian kerana para pekerja tidak boleh ditemu soal ditempat kerja mereka. Selepas habis waktu kerja, para

Jadual 3
Maklumat Asas Mengenai Syarikat-syarikat di KPB
Batu Berendam, Melaka, 1981

Nama Syarikat	Bilangan Pekerja	Pemilikan	Barang Keluaran	Tarikh Mula Kegiatan
1. N.S. Electronics Sdn. Bhd.	3317	100% milik asing (USA)	“Integrated Circuit”; “Transistors”	1973
2. Koa Denko Electronics Sdn. Bhd.	537	100% milik asing (Jepun)	“Electronics Components”	1974
3. Multitone Electronics Sdn. Bhd.	140	100% milik asing (UK)	“Electronic Paging System”	1974
4. Contraves Sdn. Bhd.	54	100% milik asing (Switzerland)	Alat-alat “Biomedical” dan “X-ray”	1975
5. Melaka Electronic Components Sdn. Bhd.	*	PKNM: 30% Electronics Promotion AG, Switzerland: 45% J. M. Frankel S. A., Perancis: 25%	“Metallised Polyester Film Capacitors”	1974
6. Transcoil ¹ M’sia Sdn. Bhd.	120	100% milik asing (Switzerland)	Electronic Motors	1973
7. Prostescap (M) Sdn. Bhd.	20	100% milik asing (Switzerland)	Fractional Horsepower Motor & Generators	1973
8. Siemens Components Sdn. Bhd.	3003	100% milik asing (Germany)	discrete semiconductors (seperti transistors, diodes, triac, power diodes, LED dsb.)	1974

*Belum ada meklumat.

¹Transcoil Malaysia Sdn. Bhd. mulanya merupakan sebuah syarikat Amerika. Tetapi, pada tahun 1979 telah diambil alih oleh Prostescap (M) Sdn. Bhd.

pekerja akan berebut-rebut pula hendak pulang ke rumah masing-masing. Berhadapan dengan keadaan begini, maka adalah sukar untuk mendapat kerjasama mereka dalam mengisi borang soalselidik yang agak panjang. Oleh yang demikian, tempat yang paling sesuai untuk menemusoal mereka ialah di tempat kediaman mereka. Walaupun terdapat kemungkinan bahawa sampel kajian ini tidak sepenuhnya mewakili keseluruhan pekerja-pekerja di KPB Batu Berendam, tetapi pengkaji merasa yakin bahawa hasil kajian ini akan dapat mencerminkan keadaan yang dihadapi oleh kebanyakan para pekerja di kawasan itu dan secara kasar keadaan pekerjaan di kesemua KPB di Semenanjung Malaysia.

Keadaan Pekerja di KPB Batu Berendam

Ciri-ciri Demografi

Seperti keadaan KPB yang lain di Semenanjung Malaysia, sebahagian besar daripada pekerja-pekerja dalam sampel kami adalah terdiri daripada pekerja-pekerja wanita muda Melayu dalam kumpulan umur antara 18 hingga 29 tahun. Jadual 4 menunjukkan bahawa daripada 287 orang pekerja yang telah ditemusoal, 92.3% adalah terdiri daripada orang-orang Melayu, 1.4% adalah orang Cina, 5.6% orang India dan 0.7% keturunan lain. Dari segi taburan umur pula, 4 orang (1.4%) adalah berumur kurang daripada 18 tahun, 80 orang (27.9%) antara 18 — 20 tahun, 138 orang (48.1%) antara 21 — 24 tahun, 50 orang (17.4%) antara 25 — 29 tahun, dan 14 orang (4.9%) antara 30 — 37 tahun.

Jadual 4 juga menunjukkan bahawa 96.5% daripada pekerja-pekerja ini adalah pekerja wanita. Walaupun peratusan pekerja wanita dalam sampel kajian ini adalah lebih tinggi daripada peratusan untuk keseluruhan KPB (kira-kira 83%), tetapi ia adalah selaras dengan kesimpulan kajian-kajian lain yang mendapati bahawa penyertaan wanita Melayu dalam sektor perkilangan, khasnya dalam industri elektronik, adalah tinggi. Penyertaan yang tinggi ini telah berlaku selepas 1970 bila mana Dasar Ekonomi Baru (DEB) dilancarkan dan perubahan dalam corak perindustrian daripada penggantian imput yang berintensif modal kepada perkilangan untuk eksport yang berintensif buruh dilakukan. Secara umumnya, hampir separuh daripada pekerja dalam sektor perkilangan di Semenanjung Malaysia dewasa ini adalah terdiri daripada kaum wanita. Mengikut satu kajian, (Jamilah Ariffin, 1980), 55.5% daripada pekerja-pekerja industri elektronik, 56.8% daripada industri pengilang kain dan 89.5% daripada industri pengilang pakaian di negeri ini adalah terdiri

daripada pekerja wanita. Ini tidak sukar difahami memandangkan kepada hakikat bahawa walaupun jenis-jenis kerja yang dijalankan dalam industri-industri ini boleh disifatkan sebagai membosankan, tetapi ia memerlukan ketekunan (Linda Lim, 1978). Keupayaan menjalankan kerja-kerja ini biasanya lebih didapati dikalangan pekerja-pekerja wanita.

Memandangkan bahawa sebahagian besar daripada para pekerja di KPB ini terdiri daripada mereka yang berumur 18 hingga 29 tahun, maka tidaklah hairan kenapa majoriti daripada mereka itu adalah belum berkahwin. Daripada jumlah pekerja dalam sampel kajian ini hanya 12 orang atau 4.2% saja yang sudah berkahwin. Pengambilan begitu ramai gadis-gadis memang sejajar dengan dasar syarikat-syarikat elektronik Amerika dan Jepun yang sengaja mengeksplotasikan sifat-sifat kewanitaan pekerja-pekerja (Jamilah Ariffin, 1980). Dengan cara begitu, adalah diharapkan bahawa perhatian pekerja-pekerja ini akan dialihkan kepada perkara-perkara yang lain daripada gaji dan keadaan-keadaan pekerjaan dan justeru itu mereka ini mudah dikawal.

Apabila ditinjau taraf pelajaran yang telah dicapai oleh pekerja-pekerja wanita itu didapati bahawa kebanyakan daripada mereka tidak mempunyai kelulusan tinggi. 58 orang (20%) dari pekerja yang ditemu soal hanya menghabiskan pelajaran peringkat sekolah rendah sahaja, 32 orang (11.2%) sekolah menengah rendah tanpa berjaya memperolehi Sijil Rendah Pelajaran (SRP) dan 87 orang (30.3%) telah berjaya mendapat SRP. Ini bererti 61.5% daripada pekerja-pekerja itu telah menerima pendidikan paling tinggi hanya sampai ke peringkat SRP. Bagi yang bakinya, 31 orang (10.8%) telah menamatkan pelajaran menengah atas tanpa mendapat Sijil Pelajaran Malaysia (SPM), 71 orang (24.7%) telah berjaya memperolehi SPM sedangkan 3 orang sahaja yang pernah belajar di Tingkatan Enam. Latar belakang pendidikan mereka itu adalah hampir serupa dengan latar belakang pendidikan responden-responden dalam kajian-kajian yang lain.

Tempat Asal Pekerja

Sebelum tahun 1970, lebih ramai lelaki Melayu berhijrah dari desa ke bandar jika dibandingkan dengan wanita Melayu. Pada masa itu, wanita Melayu jarang sekali berhijrah secara bersendirian. Mereka yang berhijrah biasanya mengikuti suami atau keluarga. Bagi wanita Melayu yang datang ke bandar untuk bekerja, kebanyakan di antara mereka bekerja dalam sektor perkhidmatan dan sedikit sahaja yang bekerja dalam sektor perkilangan. Contohnya, daripada jumlah

Jadual 4
Ciri-ciri Demografi dan Sosial Pekerja KPB Melaka,
dalam Sampel 1981

Ciri-ciri	Bangsa				Jumlah
	Melayu	Cina	India	Lain-lain	
1. Jantina					
Lelaki	7 (2.6)	1 (25.0)	1 (6.2)	1 (50.0)	10 (3.5)
Perempuan	258 (97.4)	3 (75.0)	15 (93.8)	1 (50.0)	277 (96.2)
2. Umur (tahun)					
16 — 17	3 (1.1)	0 (0)	1 (6.3)	0 (0)	4 (1.4)
18 — 20	69 (26.0)	4 (100)	6 (37.5)	1 (50.0)	80 (27.9)
21 — 24	131 (49.4)	0 (0)	6 (37.5)	1 (50.0)	138 (48.1)
25 — 29	48 (18.1)	0 (0)	2 (12.5)	0 (0)	50 (17.4)
30 — 37	13 (4.9)	0 (0)	1 (6.3)	0 (0)	14 (4.9)
Tiada maklumat	1 (0.4)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (0.3)
3. Taraf Perkahwinan					
Belum berkahwin	254 (95.8)	4 (100)	12 (75.0)	1 (50.0)	271 (94.0)
Sudah berkahwin	9 (3.4)	0 (0)	3 (18.8)	0 (0)	12 (4.2)
Janda/Duda	0 (0)	0 (0)	1 (6.3)	0 (0)	1 (0.3)
Tiada maklumat	2 (0.8)	0 (0)	0 (0)	1 (50.0)	3 (1.1)
4. Taraf Pelajaran					
Sekolah Rendah	54 (20.4)	0 (0)	3 (18.7)	1 (50.0)	58 (20.2)
Sekolah Menengah					
Rendah (tanpa SRP)	22 (8.3)	2 (50.0)	8 (50.0)	0 (0)	32 (11.2)
Lulus SRP	83 (31.3)	1 (28.0)	2 (12.5)	1 (50.0)	87 (30.3)
Sekolah Menengah					
Atas (tanpa SPM)	31 (11.7)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	31 (10.8)
Lulus SPM	68 (25.7)	1 (25.0)	2 (12.5)	0 (0)	71 (24.7)
Tingkatan 6/Lulus STP	3 (1.1)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	3 (1.1)
Tiada maklumat	4 (1.5)	0 (0)	1 (6.3)	0 (0)	5 (1.7)
5. Negeri Asal					
Melaka	96 (36.2)	2 (50.0)	14 (87.5)	2 (100)	114 (39.7)
Johor/N. Sembilan	154 (58.1)	2 (50.0)	2 (12.5)	0 (0)	158 (55.1)
Selangor/Perak Pahang	6 (2.3)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	6 (2.1)
Kedah/Perlis	2 (0.8)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	2 (0.7)
Trengganu/K'tan	7 (2.6)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	7 (2.4)
6. Status Tempat Asal					
Desa	230 (86.8)	2 (50.0)	5 (31.35)	1 (50.0)	238 (82.9)
Bandar	33 (12.4)	2 (50.0)	11 (68.7)	1 (50.0)	47 (16.4)
Tiada maklumat	2 (0.8)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	2 (0.7)
7. Bil. Adik-beradik					
1 — 3	9 (3.4)	1 (25.0)	0 (0)	0 (0)	10 (3.5)
4 — 6	33 (12.4)	1 (25.0)	6 (37.5)	0 (0)	40 (13.9)
7 — 9	101 (38.1)	1 (25.0)	6 (37.5)	1 (50.0)	109 (38.0)
10 — 12	90 (34.0)	1 (25.0)	3 (18.8)	1 (50.0)	95 (33.1)
12	32 (12.1)	0 (0)	1 (6.2)	0 (0)	33 (11.5)
Jumlah	265 (92.3)	4 (1.4)	16 (5.6)	2 (.7)	287 (100)

Nota: Nilai dalam kurungan menunjukkan peratusan

penghijrahan wanita Melayu desa ke bandar, 15.9% sahaja yang bekerja dalam sektor perkilangan di bandar (Jamilah Ariffin, 1980).

Keadaan ini telah banyak berubah selepas tahun 1970. Penghijrahan jauh lebih tinggi. Selain daripada hakikat bahawa ramai daripada mereka telah datang ke bandar secara bersendirian dan tidak setakat mengikuti suami atau keluarga, penyertaan mereka dalam sektor perkilangan, khususnya industri elektronik, juga telah meningkat. Misalnya, pada tahun 1976, terdapat seramai 21,575 pekerja wanita Melayu dalam industri elektronik (Jamilah Ariffin, 1980). Keadaan selepas 1970 ini memang dapat disahkan oleh data dari kajian ini. Daripada jumlah responden yang ditemu soal 238 orang (82.9%) adalah berasal dari desa dan hanya 47 orang (16.4%) sahaja berasal dari bandar. Dari segi negeri tempat asal pula seramai 158 orang (55.1%) berasal dari Johor dan Negeri Sembilan dan seramai 114 orang (39.7%) berasal dari Melaka. Oleh itu boleh disimpulkan bahawa hampir 95% daripada responden itu datang dari tiga buah negeri yang berhampiran. Walaupun begitu terdapat juga pekerja-pekerja yang datang dari jauh seperti dari Trengganu, Kelantan, Kedah dan Perlis. Tetapi bilangan mereka adalah kecil.

Latar belakang keluarga

Kajian ini juga telah menyiasat tentang latar belakang sosio-ekonomi keluarga pekerja-pekerja di KPB Batu Berendam itu dengan tujuan untuk menentukan sama ada terdapat atau tidak mobiliti antara generasi. Tinggi atau rendahnya kedudukan sosio-ekonomi seseorang itu biasanya boleh diukur dengan melihat jenis pekerjaan dan/atau pendapatan yang diterima oleh ibu-bapanya (Jasbir Kaur Dhaliwal, 1973).

Apabila dikaji jenis-jenis pekerjaan ibu-bapa responden dalam kajian ini, didapati bahawa bilangan yang memegang jawatan berstatus tinggi adalah terlalu kecil. Kebanyakan bapa pekerja bekerja sebagai penoreh getah, peneroka di Rancangan Felda, petani (kira-kira 59% keseluruhannya), pekerja atau buruh kilang (18%), buruh atau kakitangan kerajaan pangkat rendah (12.8%), berniaga dan bekerja sendiri (7.9%) dan polis/askar (3.4%). Hampir semua jenis kerja ini tidak mendatangkan pendapatan yang tinggi kepada mereka yang melakukannya.

Pola yang sama juga wujud berhubung dengan pekerjaan ibu responden. Malah sebahagian besar (kira-kira 64%) di antara mereka tidak bekerja. Bagi mereka yang bekerja, kebanyakannya menoreh getah dan menjalankan kerja pertanian.

Di samping itu, kebanyakan pekerja yang ditinjau datang dari keluarga yang memiliki bilangan isirumah yang besar (lihat Jadual 4) dan keadaan ini sesungguhnya menambahkan tekanan ekonomi kepada kedua-dua orang tua mereka. Oleh itu, dapat disimpulkan bahawa hampir kesemua responden dalam kajian ini berasal dari keluarga yang susah. Apabila didapati bahawa pekerja-pekerja di KPB sendiri menduduki status yang rendah dengan menerima gaji yang rendah (lihat bahagian tentang gaji di bawah), maka data-data dari kajian ini mengesahkan hakikat bahawa pada puratanya, harapan untuk orang-orang yang berstatus rendah bergerak naik ke atas dalam strata masyarakat adalah tipis. Hal ini memanglah bukan di luar dugaan kerana saluran-saluran dalam sistem kapitalis yang kononnya terbuka kepada orang-orang miskin untuk naik ke atas (um-pamanya pendidikan) itu sebenarnya lebih mirip kepada membantu pengkekalan status antara generasi (Toh Kin Woon, 1982).

Ciri Pekerjaan

Seperti yang dijangkakan, sebilangan besar daripada responden tiada mempunyai apa juga pengalaman bekerja. Jadual 5 menunjukkan bahawa 78.4% daripada pekerja tidak pernah bekerja sebelumnya. Ini bermakna bahawa sebilangan besar pekerja di KPB ini merupakan mereka yang baru tamat persekolahan. Oleh kerana keperluan kemahiran yang dikehendaki oleh industri elektronik adalah rendah, maka mereka dengan senang diserap ke dalam industri-industri ini. Apa jua kemahiran yang dikehendaki boleh didapati semasa bekerja. Walau pun begitu, bilangan yang menerima latihan sistematik adalah amat kecil sekali.

Sebilangan besar (88.8%) daripada pekerja yang telah ditemu soal mendapat pekerjaan mereka sekarang ini dengan memohon sendiri kepada kilang-kilang berkenaan. Selalunya, mereka mendapat maklumat tentang jawatan kosong di kilang-kilang itu melalui saudara atau kawan-kawan, dan selepas itu mereka terus pergi berjumpa dengan pihak majikan kilang itu untuk membuat permohonan. Terdapat juga sebilangan pekerja (11.2%) yang mendapat pekerjaan sekarang dengan bantuan Pejabat Buruh. Disamping itu, ramai juga pekerja di kilang NS Elektroniks yang datang bekerja (kesemuanya dari Johor) di kilang itu hasil usaha "recruitment" yang dilakukan oleh pihak majikan kilang dengan kerjasama dari Pejabat Buruh. Di sini kita dapat melihat peranan pemerintah dalam membantu pihak majikan memperolehi tenaga kerja yang diperlukan.

Seperti juga di KPB yang lain, terdapat di kalangan pemohon kerja ini terdiri daripada mereka yang menganggap pekerjaan mereka di

kilang-kilang elektronik ini hanya sebagai pekerjaan sementara sahaja. Mereka ini selalunya mempunyai kelulusan persekolahan yang lebih tinggi (SPM atau STP) dan telahpun membuat permohonan untuk mendapat pekerjaan tetap di jabatan kerajaan. Menurut pihak majikan yang telah ditemu soal, kira-kira 15 — 20% daripada jumlah pekerja mereka telah berhenti pada setiap tahun.

Dari segi jenis pekerjaan pula, sebahagian besar daripada pekerja ini bekerja sebagai operator pengeluaran (85.4%) dan pengawal nilai (11.8%). Bilangan anak tempatan yang memegang jawatan tinggi (seperti pengurus bahagian) adalah kecil. Pada lazimnya, semua jawatan penting dipegang oleh orang asing. Pegawai-pegawai tempatan hanya memainkan peranan sebagai pembantu sahaja.

Walau pun sistem kerja di kilang-kilang KPB Batu Berendam berbeza mengikut jenis perusahaan dan syarikat, tetapi kesemuanya menggunakan teknologi moden dan berdasarkan prinsip pengurusan secara saintifik. Ini bermakna bahawa mereka dikehendaki menjalankan tugas mengikut unit pengkhususan. Mereka bekerja dan berehat mengikut jam dan masa yang ditentukan. Sekiranya kerja kilang itu mengikut *shift* (seperti di NS Electronics & Siemens di mana pekerja bekerja tiga *shift*), jam bekerja dan berehat ditentukan oleh peraturan *shift*. Di samping itu, kerja *shift* di kilang-kilang elektronik ditentukan pula oleh keadaan pasaran barangan keluaran mereka. Apabila permintaan ke atas barangan itu meningkat, pekerja-pekerja dimestikan bekerja lebih-masa seperti pada hari Ahad atau cuti umum. Kajian ini menunjukkan bahawa kira-kira 91% daripada pekerja telah membuat kerja lebih-masa. Jumlah jam kerja lebih-masa yang dijalankan oleh pekerja-pekerja pada bulan Oktober 1981 terdapat dalam jadual 5. Kebanyakan daripada mereka itu membuat kerja lebih-masa untuk satu atau dua hari Ahad (iaitu selama 8 atau 16 jam).

Menurut satu kajian (Jamilah Ariffin, 1980) lain, masa rehat yang diberikan kepada pekerja selepas *shift* malam selama dua minggu berierusan adalah terlalu singkat jika dibandingkan dengan masa rehat yang diberikan oleh sektor awam. Sebagai contoh, pekerja-pekerja hospital diberi masa rehat sebanyak 96 jam selepas bekerja *shift* malam berbanding dengan pekerja-pekerja di kilang elektronik yang mendapat masa rehat sebanyak 36 jam sahaja. Pekerja-pekerja kilang elektronik juga dikenakan kerja *shift* malam pada tiap-tiap bulan. Ramai pekerja-pekerja elektronik tidak berpuas hati dengan sistem kerja ini. Ada di antara mereka mengatakan bahawa mereka selalu tertidur semasa bekerja *shift* malam dan akibatnya mereka sering dimarahi dengan kata-kata yang kesat. Satu lagi perkara yang menimbulkan masalah kepada para pekerja ialah kesulitan memenuhi

matlamat atau kota pengeluaran. Di antara pekerja-pekerja yang telah ditemu soal, 213 orang (75.2%) mengatakan bahawa mereka terpaksa memenuhi kota pengeluaran yang telah ditetapkan oleh majikan. Ramai daripada pekerja ini mengatakan bahawa mereka sering didesak oleh pihak majikan supaya bekerja cepat untuk memenuhi kota yang ditetapkan itu. Sekiranya mereka kerja lambat atau gagal memenuhi kota, mereka akan dimarahi dan diberi amaran.

Kadar Upah dan Pendapatan

Sebilangan besar daripada pekerja di kilang-kilang KPB Batu Berendam dibayar upah mengikut kadar harian (*daily-rated*). 267 orang responden (93%) melaporkan bahawa mereka dibayar sedemikian sementara 18 orang (6.5%) dibayar mengikut kadar bulanan (*monthly-rated*).

Kadar upah harian yang ditawarkan oleh hampir kesemua syarikat kepada operator pengeluaran di KPB ini ialah di antara \$4.70 ke \$5.50 se hari. Hanya sebuah syarikat saja yang menawarkan upah \$7.90 se hari. Setelah disahkan dalam pekerjaan, mereka akan diberi kenaikan upah di antara 20 sen ke 50 sen, dan kenaikan upah ini selalunya sekali dalam enam bulan. Di samping upah harian ini para pekerja juga dibayar elaun kerja *shift* dan elaun pengangkutan.

Jumlah upah harian (termasuk berbagai elaun) yang diterima oleh para pekerja dalam sampel terdapat dalam Jadual 5. Perbezaan dalam kadar upah antara pekerja adalah ketara sekali dan ini bergantung kepada beberapa faktor termasuk jangka-masa perkhidmatan, kilang tempat bekerja dan kedudukan mereka dalam syarikat berkenaan. Walaupun demikian, kadar upah pada keseluruhannya boleh dikatakan masih rendah. Mengikut satu kajian yang dijalankan pada tahun 1978 (Naerssen 1980) kadar upah yang diterima oleh pekerja wanita di kilang-kilang elektronik di Melaka adalah pada keseluruhannya lebih rendah daripada kadar upah pekerja wanita di Pulau Pinang, Selangor dan Singapura. Ini bermakna bahawa syarikat-syarikat di KPB Melaka dapat mengurangkan lagi kos pengeluaran mereka.

Seperti mana yang telah dinyatakan di atas, salah satu daripada faktor utama yang telah membawa kepada penubuhan cawangan-cawangan di KPB dalam mana-mana NSM oleh syarikat-syarikat antarabangsa mulai daripada pertengahan tahun-tahun enampuluhan ialah keinginan syarikat-syarikat elektronik mempertahankan pasaran tempatan mereka terhadap kemasukan barang-barang impot yang lebih murah (Linda Lim, 1978). Melalui cara ini mereka dapat mengurangkan kos dan seterusnya mempertahankan kedudukan mereka dipasaran tempatan daripada dikuasai oleh barang impot.

Jadual 5
Keadaan Pekerjaan dan Pendapatan Pekerja-pekerja
KPB Batu Berendam dalam Sampel, 1981

Perkara	Bilangan Pekerja Lelaki	Bilangan Pekerja Perempuan	Jumlah Pekerja
1. Tahun masuk kerja			
73 — 76	0 (0)	71 (25.6)	71 (24.7)
77 — 79	1 (10.0)	127 (45.9)	128 (44.6)
80 — 81	9 (90.0)	79 (28.5)	88 (30.7)
2. Pernah bekerja sebelumnya			
Pernah	3 (30.0)	55 (19.9)	58 (20.2)
Tidak	7 (70.0)	218 (78.7)	225 (78.4)
Tiada Maklumat	0 (0)	4 (1.4)	4 (1.4)
3. Cara mendapat kerja			
Memohon sendiri	10 (100)	230 (83.0)	240 (83.6)
Melalui pejabat buruh	0 (0)	32 (11.6)	32 (11.2)
4. Nama syarikat			
N. S.	2 (20.0)	154 (55.6)	156 (54.4)
Malacca Electronic Co.	0 (0)	6 (2.2)	6 (2.1)
Koa Denko	1 (10.0)	36 (13.0)	37 (12.9)
Siemens	6 (60.0)	69 (24.9)	75 (26.1)
Transcoil	1 (10.0)	5 (1.8)	6 (2.1)
Maltitone	0 (0)	7 (2.5)	7 (2.4)
5. Ada menerima latihan			
Tiada maklumat	0 (0)	3 (1.1)	3 (1.0)
Tiada	10 (100)	265 (95.7)	275 (95.8)
Ada:	0 (0)	9 (3.2)	9 (3.2)
mengenal barang	0 (0)	6	6
mengendali mesin	0 (0)	2	2
kursus radio/tv	0 (0)	1 (0.3)	1
6. Jenis Pekerjaan			
Operator Pengeluaran	4 (40.0)	241 (87.0)	245 (85.4)
Pengawai nilai	1 (10.0)	33 (11.9)	34 (11.8)
Pengawas	0 (0)	1 (0.4)	1 (0.3)
Juruteknik	2 (20.0)	1 (0.4)	3 (1.1)
Pengkeranian	2 (20.0)	0 (0)	2 (0.7)
Tiada maklumat	1 (10.0)	1 (0.4)	2 (0.7)

jari mereka menyatakan bahawa alat-alat itu memang disediakan. Tetapi, ada di antara mereka yang merasakan bahawa sarong tangan/jari yang disediakan oleh pihak majikan itu bukanlah bertujuan untuk keselamatan jari atau tangan pekerja. Sebaliknya, alat-alat itu adalah untuk melindungi barang-barang elektronik dari terkena peluh dan mengelakkan dari berkarat.

Lain-lain penentu mutu keadaan pekerjaan pekerja termasuk keadaan suhu dan darjah bising di kilang. Tentang penentu pertama, 192 orang (66.9%) mendapati tingkat suhu di kilang-kilang itu adalah sesuai. Ini bererti majoriti mendapati bahawa tingkat suhu tidak terlalu panas (hanya 25 orang atau 8.7% yang mengadu tentang hal itu) atau terlalu sejuk (67 orang atau 23.3% mengadu tentang hal itu). Kedudukan adalah sebaliknya berkenaan darjah bising di tempat kerja itu. Ramai di antara mereka (57.5%) mengadu bahawa tempat kerja mereka adalah terlalu bising.

Kemudahan-Kemudahan dari Majikan

Dari segi kemudahan-kemudahan yang disediakan oleh pihak majikan untuk para pekerja, Jamilah Ariffin (1980) telah membahagikannya kepada tiga jenis iaitu (a) pemberian insentif bukan berbentuk kewangan, (b) pemberian insentif untuk menambah daya pengeluaran, dan (c) kemudahan selepas masa bekerja.

Insentif bukan berbentuk kewangan selalu dihebahkan oleh pihak majikan untuk memikat pekerja-pekerja supaya bekerja di kilang mereka. Antara perkara-perkara yang dikemukakan termasuk keadaan kerja yang menyegarkan (seperti kemudahan hawa dingin dan muzik semasa bekerja), penyediaan pakaian seragam yang kemas dan cantik, kemudahan kenderaan bas kilang untuk pergi dan balik dari tempat kerja, kemudahan makan tengahari percuma dan pemberian cuti sakit. Menurut satu kajian, pekerja-pekerja wanita Melayu dari desa lebih terpicat dengan insentif-insentif seperti ini daripada pekerja-pekerja yang berasal dari kawasan bandar yang sudahpun mengetahui tujuan di sebalik pemberian insentif-insentif seperti ini, dan oleh itu mereka lebih menghargai insentif-insentif kewangan sebenar (Linda Lim, 1978)

Untuk menggalakkan pekerja-pekerja menaikkan daya pengeluaran pihak majikan juga memberi berbagai insentif supaya mereka berlumba-lumba dengan lain-lain pekerja untuk mencapai matlamat pengeluaran yang ditetapkan. Persaingan antara pekerja ini berlaku sama ada mengikut kumpulan atau individu. Insentif yang diberi adalah dalam bentuk hadiah-hadiah dan cenderamata yang murah tetapi dibalut dan dihias sehingga kelihatan menarik. Dengan

mengadakan insentif-insentif ini, pihak majikan telah memupuk sikap berlumba-lumba antara pekerja. Dengan tertanamnya sikap ini di kalangan pekerja, pihak majikan bukan saja dapat mencapai matlamat pengeluarannya tetapi juga dapat menghindar semangat *esprit de corp* di kalangan pekerja-pekerja.

Hampir kesemua syarikat di KPB ini menyediakan berbagai kemudahan supaya pekerja melibatkan diri mereka dalam berbagai kegiatan selepas waktu kerja. Kegiatan-kegiatan sosial yang paling popular dan sering dianjurkan oleh majikan ialah majlis makan malam dan tarian. Selalunya pihak majikan menganjurkan aktiviti ini dalam dua peringkat, iaitu peringkat kilang dan peringkat zon perdagangan bebas. Tujuan peraduan ini diadakan ialah supaya pekerja-pekerja dapat bertanding antara satu sama lain untuk merebut 'penghormatan' dan justeru itu dapat melupakan hal-hal lain seperti gaji yang rendah dan keadaan pekerjaan yang kurang memuaskan. Tambahan lagi pekerja-pekerja wanita diingatkan melalui aktiviti ini (dan kelas solek) tentang betapa pentingnya mereka menjadi orang-orang yang cantik dan lemah-lembut.

Selain daripada menganjurkan majlis tari-menari berserta dengan peraduan ratu cantik dan kelas solek, pihak majikan juga menyediakan kemudahan-kemudahan sukan. Sekali sekala pihak majikan menganjurkan juga lawatan-lawatan ke pantai untuk berkelah.

Oleh kerana ramai daripada pekerja di KPB ini terlibat dengan kegiatan-kegiatan yang disediakan oleh pihak majikan, pergaulan dan kegiatan mereka dalam kegiatan berpersatuan dalam masyarakat setempat adalah amat kurang. Kajian ini mendapati bahawa hanya 9.8% daripada responden menganggotai persatuan belia atau kegiatan kemasyarakatan di kawasan tempat tinggal mereka.

Walaupun pihak majikan telah berusaha menyediakan kemudahan-kemudahan yang disebut di atas tetapi hampir kesemua daripada majikan itu telah tidak menyediakan satu kemudahan yang amat diperlukan oleh para pekerja terutamanya kemudahan perumahan kepada mereka yang datang dari tempat lain. Hanya syarikat NS Elektronik menyediakan hostel untuk pekerja-pekerjanya. Oleh yang demikian, pekerja lain terpaksa menyewa tempat tinggal mereka: 58.7% daripada responden dalam sampel terpaksa berkongsi menyewa bilik atau rumah. Ada di antara mereka yang terpaksa berkongsi dengan 20 orang kawan-kawan dalam sebuah rumah.

Kemudahan perumahan ini tidak disediakan oleh pihak majikan kerana ia akan menelan belanja yang tetap dan tinggi, manakala kemudahan lain yang disebut di atas tidak memerlukan banyak belan-

Jadual 6
Keadaan Tempat Tinggal dan Kegiatan Sosial
Pekerja-pekerja di KPB Batu Berendam dalam Sampel, 1981

Perkara	Bil. Pekerja Lelaki	Bil. Pekerja Wanita	Jumlah Pekerja
1. Jenis Tempat Tinggal			
Bilik Sewa	0 (0)	15 (5.4)	15 (5.2)
Rumah Sewa	8 (80.0)	143 (51.6)	151 (52.6)
Hostel	0 (0)	60 (21.7)	60 (20.9)
Rumah Keluarga	2 (20.0)	57 (20.6)	59 (20.6)
Tiada Maklumat	0 (0)	2 (0.7)	2 (0.7)
2. Jarak antara tempat tinggal dan tempat kerja.			
2 batu	4 (40.0)	178 (64.3)	182 (63.4)
2 — 4 batu	5 (50.0)	88 (31.8)	93 (32.4)
4 — 10 batu	0 (0)	11 (3.9)	11 (3.8)
10 batu	1 (10.0)	0 (0.0)	1 (0.4)
3. Jenis pengangkutan ke tempat kerja.			
Bas kilang	4 (40.0)	183 (66.1)	187 (65.2)
Tumpang kereta	0 (0.0)	2 (0.7)	2 (0.7)
Basikal	2 (20.0)	3 (1.1)	5 (1.7)
Jalan kaki	4 (40.0)	89 (32.1)	93 (32.4)
4. Kegiatan berpesatuan.			
Menganggotai	3 (30.0)	25 (9.0)	28 (9.8)
Tidak menganggotai	7 (70.0)	252 (91.0)	259 (90.2)
Jumlah	10 (100)	277 (100)	287 (100)

ja. Di samping itu, perbelanjaan yang tinggi itu akan mengikat pula syarikat-syarikat itu kepada satu rancangan jangka panjang. Tetapi, syarikat-syarikat ini lebih cenderung untuk tidak mengikat diri mereka dengan rancangan jangka-panjang supaya apabila keadaan berubah mereka boleh memberhentikan kegiatan pengeluaran mereka pada bila-bila masa dan berpindah ke negara-negara lain (Jamilah Ariffin, 1980).

Penutup

Dari perbincangan di atas tentang keadaan pekerja-pekerja kilang di KPB Batu Berendam, maka dapatlah disimpulkan bahawa sebahagian besar daripada pekerja-pekerja kilang itu terdiri dari kaum wanita Melayu yang berumur antara 18 — 24 tahun dan datang dari

kawasan desa. Pendapatan pekerja-pekerja ini adalah rendah dan ramai dari mereka tidak dapat membuat simpanan untuk menolong keluarga mereka atau untuk masa depan mereka. Mereka juga merasa bahawa mereka tidak ada jaminan yang sempurna sekiranya terus melakukan pekerjaan di kilang-kilang tersebut.

Dalam menjalankan tugas mereka dalam kilang, mereka menghadapi berbagai masalah seperti tekanan daripada pengawas dan majikan, kerja *shift* malam, kekerapan berlakunya kemalangan perusahaan dan pendedahan diri mereka kepada berbagai jenis penyakit.

Kemudahan-kemudahan yang disediakan oleh pihak majikan lebih tertumpu kepada penanaman sifat-sifat yang dapat menolong majikan mengawal mereka dengan mudah dan dapat meninggikan pengeluaran syarikat itu. Di samping itu, kegiatan-kegiatan sosial tersebut juga telah menanam nilai-nilai kebendaan dan cara hidup yang "bebas" di kalangan pekerja-pekerja itu. Keadaan ini telah menimbulkan masalah kepada pekerja-pekerja dalam hubungan mereka dengan masyarakat sekeliling. Masyarakat di tempat tinggal mereka sering memandang taraf pekerja kilang sebagai rendah. Malah ada pekerja merasakan bahawa masyarakat umum memandang mereka ssebagai orang 'buang daerah'. Oleh itu mereka sering dipandang hina.

Walaupun para pekerja di KPB ini menghadapi berbagai masalah tetapi taraf kesedaran mereka tentang hak-hak pekerja dan undang-undang buruh adalah amat terbatas. Sebagai contoh, ramai di antara mereka tidak mengetahui bahawa pekerja boleh menuntut bayaran pampasan bila berlaku sesuatu kemalangan di tempat kerja. Seperti KPB lain di negara ini, secara tidak resmi para pekerja dihalang dari menyertai kesatuan sekerja.

Dalam usaha menggalakkan perlaksanaan strategi PBE dan penubuhan KPB di NSM, pakar-pakar Barat sering mendakwa bahawa strategi ini boleh menguntungkan NSM. Menurut mereka, strategi ini akan menggalakkan eksport NSM dan seterusnya membolehkan mereka memperolehi pertukaran asing, mewujudkan peluang-peluang pekerjaan untuk tenaga buruh di negeri-negeri tersebut, dan mempercepatkan pemindahan kemahiran dan teknologi. Tetapi keadaan yang telah didapati dalam kajian ini, dan beberapa kajian lain, jelas menunjukkan bahawa strategi perindustrian tersebut tidak mencapai matlamat yang telah ditetapkan. Sebaliknya, masalah-masalah ekonomi dan kemunduran yang dialami oleh negara ini masih berterusan walaupun dalam setengah bidang bentuknya telah berubah.

Dari segi pencapaian matlamat memperolehi pertukaran asing, perbincangan di atas telah menunjukkan bahawa kejayaan yang dicapai adalah terbatas. Walaupun jumlah eksport dari kesemua KPB di negeri ini telah bertambah tetapi jumlah impot yang masuk ke KPB juga turut bertambah. Sebahagian besar daripada bahan mentah yang digunakan oleh kilang-kilang dalam KPB adalah diimpot. Perbincangan di atas tidak mengambil kira tentang kehilangan pertukaran asing akibat perbelanjaan yang besar oleh pihak pemerintah dalam mendirikan KPB, menyediakan kesemua infrastruktur yang diperlukan, dan pengaliran keluar keuntungan yang diperolehi oleh syarikat-syarikat di KPB. Sekiranya kesemua aspek ini diambil kira, besar kemungkinan bahawa negara ini sebenarnya mengalami kerugian pertukaran asing.

Adalah benar bahawa pembukaan KPB di negeri ini telah memberi peluang pekerjaan. Tetapi kebanyakan buruh yang bekerja di KPB adalah terdiri daripada wanita-wanita muda. Mereka ini diberi bayaran upah yang rendah dan kebanyakan terpaksa bekerja *shift* dan terdedah kepada berbagai jenis bahaya. Jaminan kerja boleh dikatakan tidak ada. Para pekerja boleh diambil serta diberhentikan pada bila-bila masa. Kesemuanya bergantung kepada permintaan barangan di pasaran dunia.

Walaupun keadaan ini tidak menguntungkan para pekerja tetapi kepada pihak yang melaksanakan strategi PBE, adalah perlu bagi mereka mewujudkan keadaan sedemikian — khususnya dari segi mengelakkan kadar upah yang rendah — supaya dapat menarik pelaburan asing dan menjayakan pelaksanaan strategi perindustrian. Itulah sebabnya, secara tidak resmi, para pekerja dihalang daripada menyertai sebarang kesatuan sekerja.

Di samping itu, kesan-kesan penubuhan KPB ini ke atas sektor-sektor pekerjaan lain tidak harus dipandang ringan. Akibat perindustrian ini, ramai pekerja pertanian dan anak-anak tani telah berhijrah ke bandar yang mempunyai KPB untuk mencari pekerjaan dan mengejar impian. Ini telah menyebabkan aktiviti pertanian di **desa** mengalami kehilangan tenaga buruh.

Dari segi pencapaian matlamat pemindahan teknologi, beberapa kajian mendapati bahawa firma-firma asing selalunya membawa juruteknik dan pengurusan mereka sendiri ke cawangan-cawangan yang ditubuhkan di KPB itu. Oleh yang demikian, hanya terdapat sedikit sahaja pemindahan kemahiran serta pengetahuan teknik yang tinggi. Di samping itu, kegiatan pengeluaran di KPB lazimnya lebih mementingkan tenaga-tenaga buruh yang tidak mahir sedangkan

bagian pengeluaran yang menggunakan teknologi yang lebih tinggi dilakukan di kilang induk.

Sekarang ini, banyak NSM yang KPBNya dikuasai oleh syarikat-syarikat antarabangsa sedang dalam kebimbangan. Mereka tidak begitu pasti sama ada syarikat-syarikat antarabangsa itu akan meneruskan lagi kegiatan mereka di KPBN atau tidak. Satu kajian yang dijalankan oleh *United Nations Centre on Transnational Corporations* menunjukkan bahawa banyak syarikat-syarikat antarabangsa ini akan memindahkan kilang elektronik mereka dari NSM ke negara-negara perindustrian. Satu faktor utama yang mendorong syarikat-syarikat itu berbuat demikian ialah pengenalan teknologi *micro-processor* baru telah membolehkan syarikat-syarikat tersebut mengurangkan penggunaan buruh (Ho Sook Han, 1982). Sama ada KPBN di Malaysia akan turut terjejas dengan perubahan baru ini masih belum dapat dipastikan. Tetapi, sekiranya syarikat-syarikat di KPBN di negeri ini memutuskan untuk menamatkan pengeluaran mereka, maka kesannya adalah besar.

Memandangkan masalah-masalah ini, maka disarankan supaya KPBN di NSM (termasuk Malaysia) mengurangkan penggantungan mereka kepada syarikat antarabangsa. Tetapi, kajian itu tidak dapat menyatakan bagaimana matlamat tersebut dapat dicapai. Oleh itu, pihak pemerintah harus bertindak cepat untuk mencari strategi perindustrian baru yang lebih berkesan demi menghadapi masalah-masalah semasa dan juga kemajuan masa depan negara.

Bibliografi

- Edwards, C. B. (1975). *Protection, Profits and Policy: An Analysis of Industrialization in Malaysia*, Ph.D thesis, University of East Anglia, Norwich, England.
- Andre Gunder Frank, (1977). New International Division of Labour? In *Economic and Political Weekly*, Dec. Bombay.
- Ho Sook Han, (1982). Uncertain Prospects for Off-shore Operations. In *Business Times*, 13th. September, Kuala Lumpur.
- IBRD (International Bank for Reconstruction and Development) (1975). *The Economic Development of Malaya*. John Hopkins University Press, Baltimore.
- Muto-Ichiyo, (1980). The Free Trade Zone and the Mistique of Export-Oriented Industrialization. Kertaskerja di Persidangan *Alternative Development Strategies and The Future of Asia*, UNITAR: New Delhi.
- Ikmal Mohd. Said and Khoo Kay Jin (1979). Labour and Wage Patterns in the Manufacturing Industries, Malaysia, mimeo, paper presented at the *International Symposium on Local Level Development Alternatives*, Universiti Sains Malaysia, Penang, 3 — 7 September.

- Jamilah Ariffin, (1980). Industrial Development in Peninsular Malaysia and Rural-Urban Migration of Women Workers — Impact and Implication. In *Jurnal Ekonomi Malaysia*, No. 1, Bangi, June.
- Jasbir Kaur Dhaliwal, (1973). *Education and Social Mobility in Malaysia: A Case Study of Petaling Jaya*, Ph.D. thesis, University of Malaya, Kuala Lumpur.
- Jomo, K. S. (1977). *Class Formation in Malaya: Capital, the State and Uneven Development*, Ph.D. thesis, Harvard University, Cambridge, Massachusetts.
- Jomo K. S. and Osman Rani Hassan (1980). Wage Trends in Peninsular Malaysian Manufacturing, 1963 - 1973, Paper presented to the *Sixth Malaysian Economic Convention*, Malaysia Economic Association, Penang.
- Kanapathy, V. (1970). *The Malaysian Economy: Problems and Prospects*, Donald Moore for Asia Pacific Press, Singapore.
- Donald Keesing (1967). Outward-Looking Policies and Economic Development. In *Economic Journal*, June.
- Kerajaan Malaysia (1976). *Rancangan Malaysia Ketiga, 1976 — 80*, Pencetak Kerajaan, Kuala Lumpur.
- (1980). *Rancangan Malaysia Keempat, 1981 — 85*, Pencetak Kerajaan, Kuala Lumpur.
- Otto Kreye (1977). *World Market-Oriented Industrialization of Developing Countries: Free Production Zones and World Market Factories*. Max Planck Institut zur Erforschung, Stronberg.
- Leong Soo Yong (1980). *Industrial Accidents and Occupational Hazards — A Case Study*, M. A. thesis, University of Malaya, Kuala Lumpur.
- Lim Chui Choo (1979). *A Comparative Analysis of the Shah Alam and Senawang Industrial Estates* M.Ec thesis, University of Malaya, Kuala Lumpur.
- Lim, David (1973). *Economic Growth and Development in West Malaysia 1947 — 1970*, Oxford University Press, Kuala Lumpur.
- Lim, Linda (1978). *Multinational Firms and Manufacturing for Export in Less Developed Countries: The Case of the Electronics Industry in Malaysia and Singapore*, Ph.D. thesis, University of Michigan at Ann-Arbor.
- Lim Mah Hui (1980). Ethnic and Class Relations in Malaysia, Kertaskerja di Perseidangan *Alternative Development Strategies and the Future of Asia*, UNITAR, New Delhi.
- Lo Sum Yee (1972). *The Development Performance of West Malaysia 1955 — 1967 with Special Reference to the Industrial Sector*, Heinemann Educational Books, Kuala Lumpur.
- Estrella Maniquis (1982). Dangers in the electronic plants. In *Business Times*, 10th. September, Kuala Lumpur.
- Naerssen, Anton van (1980). *Location Factors and Linkages at the Industrial Estate of Malacca Town*, Research Notes and Discussion Paper No. 16, ISEAS, Singapore.

- Puthucheary, J. J. (1960). *Ownership and Control in the Malayan Economy*, Eastern Universities Press, Singapore.
- Snow, R. T. (1979). Multinational Corporation in Asia — The Labour — Intensive Factory. In *Bulletin of Concerned Asian Scholars*, Vol. 11, No. 4.
- K. K. Subrahmanian & P. Mohanan Pillai (1978). Multinational Firms and Export Processing Zones. In *Economic and Political Weekly*, August 26. Bombay.
- Toh Kin Woon (1982). *The State in Economic Development: A Case Study of Malaysia's New Economic Policy*, Ph.D. thesis, University of Malaya, Kuala Lumpur.
- J. de la Tor (1975). *Foreign Investment and Export Dependency*, In *Economic Development and Cultural Change*, 23 (1).
- UNCTAD, (1975). *International Subcontracting Arrangements in Electronics Between Developed Market Economy Countries and The Developing Countries*, United Nations, New York.

